

Bådebro og det gamle vikingskib ved Fårup Sø.

Flagspætte er almindelig i skoven.

Musvåger svæver tit elegant over ådalen.

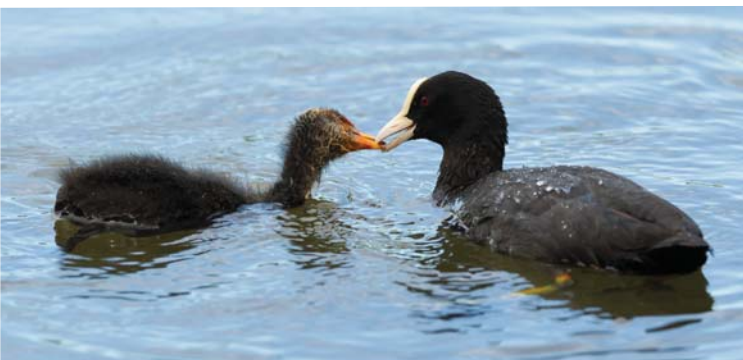
kalkgrave langs Grejs Å og op til markerne i Jelling og omegn. Det blev til mange hundrede læs om året. I dag ser du søer og sumpe med pilekrat, hvor kalkgravene lå.

Vandremuslingen

For stor tilførsel af næringsstoffer fra dambrug, boliger og dyrkede marker gav tidligere kraftige algeopblomstringer i Fårup Sø om sommeren. Det ændrede sig markant omkring år 2000, hvor vandremuslingen for alvor begyndte at brede sig i søen. Den filtrerer og renser nemlig søvandet

meget effektivt og lever af søens alger. En enkelt musling kan filtrere og rense 1-2 liter søvand i døgnet. På få år steg vandets sigtdybde fra 1,4 m til 2,5 m. I år 2000 skønnede Vejle Amt, at der var 1,3 milliarder vandremuslinger i Fårup Sø. Vandet er nu så klart, at du kan bade i søen. Den massive invasion af vandremuslinger udkonkurrerer andre plante- og dyrearter i søen og giver ikke plads til et varieret dyre- og planteliv. Vandremuslingen kom til Sjælland i slutningen af 1800-tallet, og Fårup Sø er en af de første jyske

Vandremuslingen giver masser af føde til blishøns.

søer, muslingen har spredt sig til.

Vådområde

I 2004 blev 2 km af den øvre Grejs Å genslynget. Herefter er engarealerne omkring åen blevet mere våde, især efterår og vinter. De våde enge er med til at rense vandet fra oplandet for næringsstoffet nitrat og er på den måde med til at skabe et bedre vandmiljø i Vejle Fjord.

Fårupgårds historie kan føres tilbage til 1400-tallet. Efter århundreders skiftende ejere og slægter endte hovedgårdsjorden i 1911 som 26 husmandsbrug. Hovedgården er i dag ramme om Fårupgård Ungecenter – et sted med tilbud til unge med særlige behov.

6 Fårup Sø/Hopballe Mølle

Cykelrundtur i det bakkede landskab omkring Fårup Sø og Grejs Ådal (ikke afmærket). Start fx turen ved en af p-pladserne ved Fårup Sø. Turen er ca. 20 km og forløber i et otte-tal, så du kan vælge at stå af på halvvejen.

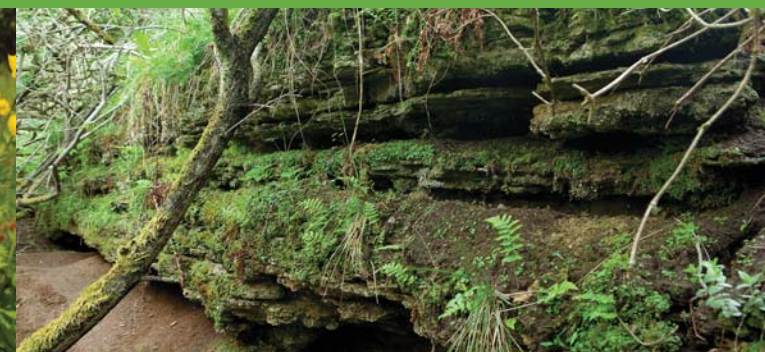
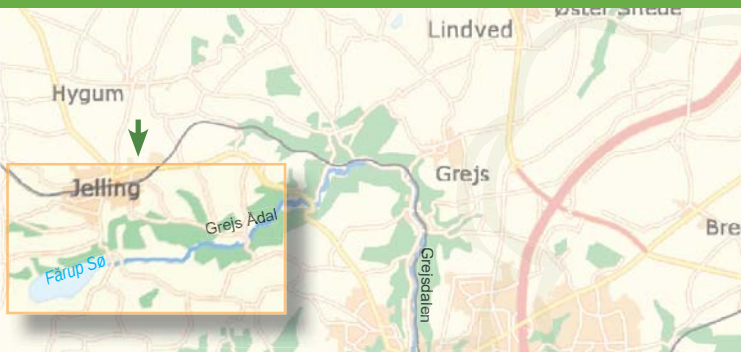
Fotograf: Westy Espensen

Vidste du, at ?

Vandremuslingen kan teoretisk set filtrere alt vandet i Fårup Sø på bare to dage. Muslingen, der stammer fra egnene omkring Sortehavet og kom til Sjælland i slutningen af 1800-tallet, er nu også set i mindre bestande i søer omkring Gudenå-systemet. Det anslås, at der er 1,3 milliarder muslinger i Fårup Sø. Vandremuslingen er en invasiv art, der udkonkurrerer andre muslingearter og ødelægger under-vandsplanterne.

Øvre Grejs Ådal

Grejs Ådal strækker sig fra Fårup Sø i vest til Vejle i øst. Ved Grejs slår ådalen et 90-graders sving og løber direkte mod syd. På denne sidste del af strækningen hedder ådalen også Grejsdalen. Grejs Å leder vandet fra Fårup Sø og opland ud til Vejle Fjord. Første del af Grejs Ådal er en tunneldal skabt af smeltevandets langsomme erosion under gletsjeren. Grejsdalen er i modsætning hertil skabt på få dage, da der opstod dæmningsbrud på en stor issø, hvor kolossale vandmængder eroderede sig dybt ned i landskabet og skabte dalen. Med en dybde på op til 11 m er

Fårup Sø en af egnens dybeste søer. Grejs Å er, på det nedre løb mod Vejle, et af de reneste vandløb i landet og kan med et fald på 50 m i løbet af sine 22 km nærmest kaldes en bjergbæk. 15 vandmøller har i tidens løb udnyttet åens kraftige strøm, især på åens nederste 6 km, hvor faldet er på hele 25 m. I dag er kun Hopballe Mølle tilbage.

Stier og landskabspleje
Naturstyrelsen, Trekantområdet og Vejle Kommune arbejder løbende med vedligeholdelse af stier, landskabspleje og forbedring af vandkvaliteten.

Udgivet af Naturstyrelsen, Trekantområdet og Vejle Kommune 2009 – genoptrykt 2018

Vandpragtnymfen er almindelig langs åen.

Engblommen vokser enkelte steder i Grejs Ådal.

Flot formation af hærdnet kildekalk/frådsten ved Rugballe Mose. Foto: Mads Fjeldsøe

Naturen

De stejle skråninger med rislende bække og krystallære kildevæld har skabt en ganske særlig natur i området. Vældområdernes kølige og iltrige kildebække er gode levesteder for små vandløbsdyr – bl.a. slørvinger, døgnfluer og vårfluer. Vældområderne har også en meget frodig og varieret plantevækst af bl.a. elfenbenspadderok og forskellige skovorkideer. På engene langs Grejs Å kan du enkelte steder se bestande af engblomme og majsgeurt. Særlige fugle som bjerg-

vipstjert, vandstær og isfugl yngler langs Grejs Å. Også odderen er tilbage i ådalen, og i kærerne ved Grejs Å og Ollerup lever den sjældne birkemus.

Jelling Skov er oprindeligt en gammel bondeskov, hvor bønderne i Jelling hver havde sine lodder. Det stejle terræn og de mange væld har gjort, at skoven flere steder har fået lov at passe sig selv. Det har skabt en meget varieret skov, der nogle steder er intensivt dyrket, og andre steder ligger hen som urørt naturskov.

På vej rundt om Fårup Sø.

Bøgen er det dominerende træ, men ned mod Fårup Sø og engene i ådalen er der udbredte ellesumpe, der vokser i jernholdige kildevæld. Ravnens yngler i skoven, og du kan tit høre dens klangfulde stemme.

Diger adskiller de enkelte skovparceller, og flere steder har gamle hulvejsspor skåret markante fordybninger ned i skovbunden.

Kildekalk og frådsten

Hele området er gennemstrømmet af usædvanligt mange kildevæld, og flere

steder har kilderne aflejret kildekalk. Kildekalk dannes, når nedsivende regnvand opløser kalk i moræneaflejringerne.

Hvor det kalkholdige grundvand senere strømmer ud ved kilderne, udfældes kalken som kildekalk. Både i Jelling, Hvejsel og Kollerup kirker indgår kildekalk/frådsten i byggeriet. Det er højest sandsynligt hentet fra kalklejerne i Grejs Ådal. I nyere tid har bønderne brugt kildekalken til at forbedre jorden med. Fra omkring 1920 blev kalk transporteret på hestevogn fra

Få overblik over dine muligheder for et aktivt friluftsliv, vandreruter og overnatning i det fri m.m. i Vejleområdet, og download turfoldere på vejle.dk eller visitvejle.dk. For booking af sheltere, se udeliv.vejle.dk, og for naturvejledning, se okoloariet.dk.

Ser du noget på din tur, som ikke er, som det skal være, kan du give os besked på appen: 'Giv et præj - Vejle Kommune'.

Scan koden, og se en animation af, hvordan smeltevand kunne danne en tunneldal.

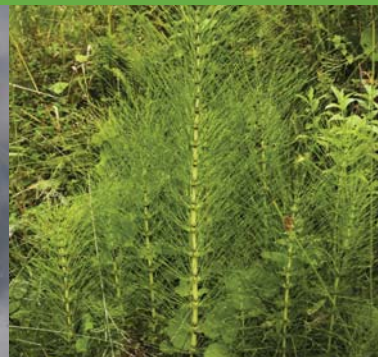

Udsigt til Grejs Ådal. Foto: Mads Fjeldsø

Engkabbeleje vokser mange steder.

Elfenbenspadderok.

Øvre Grejs Å genslynget i 2004.

Før genslyngningen 2004.

Ture i området

Der er 5 afmærkede vandreture og flere cykelruter rundt i området. De fleste arealer er privatejede og bruges til land- og skovbrug. Her gælder naturbeskyttelseslovens almindelige regler for færdsel:

- På veje og stier i det åbne land må du gå og cykle.
- I private skove må du gå og cykle på veje og stier fra kl. 6 til solnedgang – dog ikke cykle på strækninger med forbud.
- I offentlige skove må du også gå uden for stierne og færdes om natten
- Hunde skal du føre i snor.
- Du må plukke bær, svampe og blomster til eget forbrug på

arealer, du har lovlig adgang til. Dog ikke fredede arter. Vis hensyn både over for naturen og den næste gæst og vær opmærksom på, at der er jagt i dele af skoven efterår og vinter. Dette bliver annonceret ved skiltning.

Faciliteter

Der er offentlig adgang til den østlige ende af Fårup Sø. Her er en kiosk, der udlejer vandcykler og robåde (du må ikke sætte din egen båd i søen). Fra denne ende af søen må du fiske, når blot du har det statslige fiske-tegn. Her er også parkeringspladser med toilet, borde og bænke. På nordsiden af Fårup Sø, fører en

sti ud til en bro og en **udsigts-plattform** i søen. Her er fred og idyl – et rigtig godt sted at nyde sin medbragte mapakke. Herfra må du også fiske, hvis du har det statslige fiske-tegn.

Midt i Jelling Skov ligger friluftsgården Abrahamsens gård med parkering, borde/bænke, toilet og åbent madpakkested. *GPS-koordinat:* 55°44'39" N, 9°25'47" E Hærvejsvandreruten og den regionale cykelrute nr. 34 krydser ådalen ved østenden af Fårup Sø. Nord for søen løber Hærvejscykelruten.

- ① Sti fra Jelling, 1,8 km.

Den sjældne Birkemus lever i området.

① Rundt om Fårup Sø
7,7 km tur. Den gule sti i søens vestlige ende er anlagt i 2007 – her er indgået frivillige aftaler med lods-ejerne. På turen kommer du forbi flotte udsigtspunkter og smukke naturområder. Stien er ubefæstet på flere stræk og er derfor kun for vandrere. I våde perioder skal du have solidt fodtøj på, evt. gummistøvler. Stien giver mulighed for at gå hele vejen rundt om Fårup Sø. *Start-GPS-koordinat:* 55°44'15,8" N, 9°23'17,6 E

② Fårupgård - Fårup Sø
5 km tur hele vejen rundt og med start ved østenden af Fårup Sø. Flere steder åbner landskabet for

udsigt over søen, og her kan du tit se toppet lappedykker og gravand. *Start-GPS-koordinat:* 55°44'19,3" N, 9°24'56,6 E

③ Rugballe Mose
3,5 km tur rundt i området hvor Grejs Å er genslynget. En trampesti fører ud over engene, og går gennem folde med får og kreaturer. Turen går forbi skovbryn, mose, eng og mange fine udsigter over ådalen. Her kan du høre nattergal og græshoppesanger i forsommeren. Undervejs passerer du nogle af de gamle kildekalkgrave. Der er enkelte passager med våd bund, støvler er derfor nødvendige på denne tur, hvis du vil tørskoet

rundt. Trampe stien er ikke farbar for barnevogne og gangbesværede. *Start-GPS-koordinat:* 55°44'19,3" N, 9°24'56,6 E

④ Jelling Skov
3 km tur langs åløb og dalslugter. Stien går gennem bøgehøjsskov og følger den snoede og rislende Møllebæk. *Start-GPS-koordinat:* 55°44'50,4" N, 9°25'46 E

⑤ Jelling Skov - Hestedamshoved
4 km tur rundt i kuperet terræn. Ved Hestedamshoved er en stejl stigning, som kan være svær at forcere for barnevogne og for gangbesværede. *Start-GPS-koordinat:* 55°44'50,4" N, 9°25'46 E Vandremusling i Fårup Sø. Foto: Westy Esbensen

Der er flere steder hjælp til at komme tørskoet rundt.

Der er grævlinge- og rævegrave i området. Foto: Westy Esbensen. (Taget med overvågningskamera).

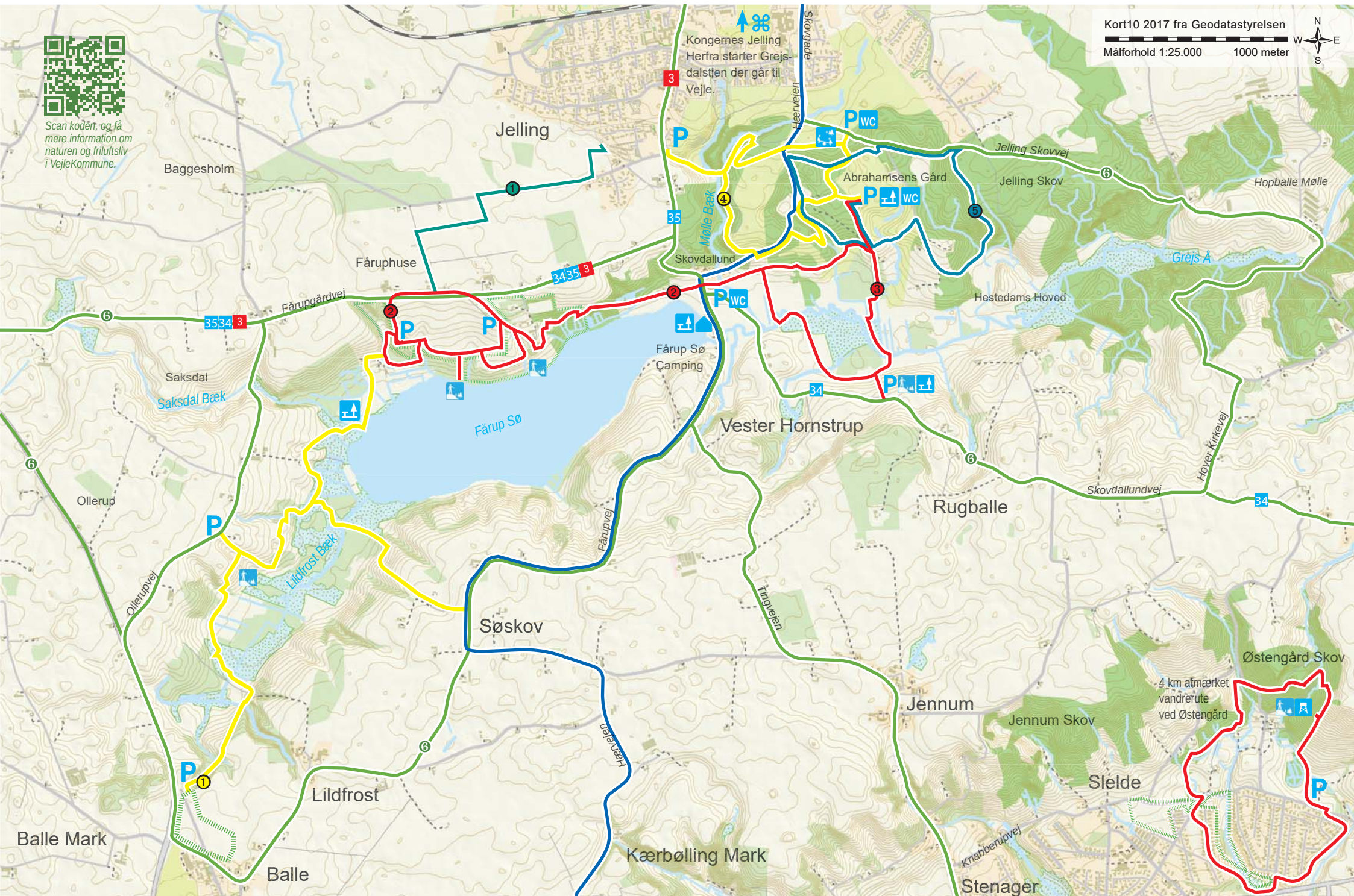

Scan kodén, og få mere information om naturen og friluftsliv i VejleKommune.

Kort10 2017 fra Geodatastyrelsen

Målforhold 1:25.000 1000 meter

3 Hærvejs cykelruten

34 35 Regionale cykelruter

Andre cykelture

Hærvejen

Afmærkede vandreture

Offentligt areal

Udsigt P Parkering

Bord og bæk

Skovlegeplads Kiosk